

Kilsə zəngi Paşinyanı süquta saslayır

Erməni apostol kilsəsi ölkənin müstəqilliyini qazandığı 1990-ci illərdən siyasi və mədəni həyatın əsas institutlarından birinə çevrilib. Sovet dönləmi boyu kilsə təqiblərə məruz qalsa da, azadlıqladan sonra konstitusiyanın 8-ci maddəsində "Erməni apostol kilsəsi"nin "tarixi missiyası" tanınıb. Bu, kilsəni "milli kilsə" kimi təsbit edir və dövlətlə sekulyar münasibətlərə dair suallar doğurur. Tarixən Rusiyanın regiondakı nüfuzu və kilsə arasında sıx əlaqə olub. Məsələn, 2023-cü ildə Rusiya prezidenti Vladimir Putin Katolikos II Qaregini "mədəni-humanitar əlaqələrin inkişafına verdiyi töhfəyə görə" ordenlə təltif edib. Sovet İttifaqının dağılmasından sonra kilsə həm milli kimliyin daşıyıcısı, həm də hakimiyətin "legitimləşdiricisi" rolunu oynayıb.

İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra kilsə rəhbərliyi baş nazır Nikol Paşinyanı iftəfaya çağırıb. Daha sonra isə arxiyepiskop Baqrat Qalstanian ətrafında toplanan "Vətən üçün Tavş" hərəkatı Paşinyanın hakimiyətdən getməsini tələb edib. Ötən aya qədər nisbətən sakit olan münasibətlər yenidən alovlanıb. Paşinyan mayın 29-da hökumət iclasında məbəd binalarını təhqir edərək "kilsələrimizi zibillik kimi doldurublar" sözünü işlədib. Həmçinin "Məscidə girən ibadət etmək isteyir, qarşısına köhnə ayaqqabı,

dentlərin 62,5 faizi dini institutlara tam güvəndiyini bildirib, bu da siyasi qurumlardan xeyli yüksəkdir.

Ermənistanın konstitusiyası kilsəyə xüsusi status verir. 1995-ci il konstitusiyasının 8-ci maddəsində "Erməni apostol müqəddəs kilsəsi"nin "tarixi missiyası" milli identifikasiyiq qorumaq kimi təsbit olunub. Lakin ekspertlər qeyd edirlər ki, burada istifadə olunan "milli kilsə" ifadəsi dövlətlə din arasında ayrılığı şübhə altına alır və islahat tələb edir. Digər tərəfdən bezi insan haqları təşkilatçıları birmənəli olaraq bildirirlər ki, dövlət katolikosluğun daxili qaydalarına qarışmamalı, dini qurumları qanun çərçivəsin-

Kilsə mənbələri qeyd edirlər ki, belə sərt ritorika Azərbaycan və digər "hükümcü qüvvələrin" narrativlərinə uyğundur və xalqı parçalamaq potensialı daşıyır.

Sorğular ictimai fikrin dağınığını gösterir. 2024-cü ildə aparılan sorğuya əsasən, respondentlərin əksəriyyəti mediaya etimad göstərir, dini institutlara inam isə keçən illə müqayisədə çox artıb. Həmçinin vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri bildirirlər ki, konstitusiya normalarına zidd olan rəftar rəhbər və dövlət arasında sərhədləri təhlükəyə atır. "Genesis Armenia" və s. düşüncə mərkəzləri isə Paşinyanın addımlarını seçkiöncəsi siyasi gediş kimi dəyərləndirir. Onların fikrincə, bu kampaniya ictimai etimadı azaltmağa və ideoloji uğurumu dərinləşdirməyə yönəlib. Ümumiyyətdə, medianın və sosial şəbəkələrin gündəmi Paşinyanla kilsə tərəfdarları arasında kəskin söz davası, teoloji müzakirələrdən çox siyasi təzyiq kontekstine keçib.

Bu qarşıdurmanın geləcəkdə necə inkişaf edəcəyi sual altındadır. Bir digər sənəriyə görə, kilsə və müxalif qüvvələr birləşərək baş nazır qarşı təzyiqi artıracaq. Xüsusilə də parlament seçkiləri yaxınlaşdıqca daxili partiyalar kilsənin simvolik dəstəyini qıymətləndirirlər. Digər ehtimala görə, Paşinyan öz tərəfdarlarının arxasında qətiyyətli dayanaraq islahatları sürətləndirmək istəyir və qarşıdurmadan geri çəkilmək fikrində deyil. Bəzi müşahidəçilər düşünürler ki, qarşıdurma yeni qanun və ya qərarlarla dərinləşə bilər. Məsələn, kilsə mülkiyyətinə vergilərin tətbiqi və ya kilsə daxili işlərə dövlət nəzarətinin artırılması. Eyni zamanda, güman edilir ki, bu gərginlik yaxın vaxtlarda siyasi təqvimə təsir edəcək. Bəlkə də yüksək müzakirələr, təxribata bənzər pozuntular fonunda insanlar hökumətin diqqətinin əsl təhlükələrdən yayıldığı düşünəcək, nəticədə Paşinyana olan güvən zəifləyəcək.

Bir tərəfdən, Ermənistan cəmiyyəti üçün institutlararası etibarı qorumaq, digər tərəfdən isə konstitusiyaya və ailə dəyərlərinə sadıqliyi təmin etmək arasında çətin vəziyyət davam edir. Ekspertlər qeyd edirlər ki, kilsə hələ de xalqın ən çox inandığı qurumdur, onun mövqeləri tamamilə zərərsizləşdirilsə belə uzunmüddətli nəticələr proqnozlaşdırılmayan siyasi dəyişikliklər yarada bilər. Qarşıdurmanın sonrakı gedisi bu gün üçün açıq sual olaraq qalır.

Tacir SADIQOV,
"Respublika".

köhnə papaq çıxır" kimi sərt fikirler səsləndirilib. Ardınca şəxsi "Facebook" səhifəsində arxiyepiskoplara təhqirəmiz ifadələr yazıb.

Kilsə tərəfdən dərhal cavab gəlib. İyunun 2-də Eçmədzin katolikosunun rəhbərliyi ilə keçirdikləri Ruhani Şurada baş nazırın hərəkətləri "dövlətçilik və millət birliyi üçün təhlükə" adlandırılılıb. Kilsə rəsmi bəyanatında Paşinyanı "iblisvari, hörmətsiz" dildə danışmaqdə ittihad edərək onun ritorikasının cəmiyyətin mənəvi təməlini sarsıtdığını vurgulayıb. Ruhani Şura hemçinin hökumətin kilsənin daxili işinə müdaхiləsinə meydan verməməli olduğunu bildirib. Baş keşşə Arşak Xaçatryan və kilsənin digər yüksək rütbəli nümayəndəleri isə Paşinyanın üslubunu kobud və anlaşılmaz adlandırlıblar. Sorğu nəticələri də göstərir ki, cəmiyyət hələ də kilsəyə böyük inamlı yanaşır. "Caucasus Barometer"ın öte-nüfuzlu araşdırmasına görə, respon-

də idarə etməlidir. Bəzi vətəndaş cəmiyyəti qrupları və müstəqil ekspertlər Paşinyanın çıxışlarını seçkiöncəsi ictimaiyyəti parçalamaq və diqqəti həqiqi təhlükələrdən yandırmaq cəhdini hesab edirlər.

Parlementin spikeri Alen Simonyan ötən il bəyan etmişdi ki, kilsə şəffaflıqla vergi azadolunmasını qazanmalı və "kölgə gəlirlər" barədə məlumat verməlidir. Belə cəhdər kilsə mədəniyyəti məsələlərinin hüquqi müstəvidə müzakirəsinə start verib. İslahat təklifləri arasında bəziləri konstitusiyanın 8-ci maddəsinin dəyişdirilməsini, kilsənin maliyyə və mülkiyyət üzərində nəzarətin artırılmasını iżəli sürürlər, digər tərəf isə bunun milli ənənələrin pozulması kimi qıymətləndirilməsini istisna etmir.

Regiondakı xarici güclərin Ermənistanla münasibətlərində də kilsənin rolu mühümdür. Məsələn, Rusiyanın iştirakı ilə keçirilən tədbirlərdə kilsə və Kremlin six əməkdaşlığı təbliğ olunur. Digər tərəfdən, ABŞ və Fransada yerləşən

dudlaşdırmaq istəyir və katolikos özünü bir növ "ruhi lider" məqamına çıxaranda gərginlik artır. ABŞ və Avropa ölkələri isə rəsmi olaraq bu problemi Ermənistanın daxili işi sayır. Bununla belə, Qərb diplomatiyası Azərbaycanla sülh prosesinə üstünlük verdiyi halda İrəvan daxili parçalanmalar və diasporun etirazları da narahatlıq doğura bilər.

Bu qarşıdurma Ermənistanında və diasporada böyük rezonans yaradıb. Kütəvə informasiya vasitələrində tərəflərin dilləri keşkin fərqlənir. Hökumətə yaxın media və analitik dairələr Paşinyanın daha çox şəffaflıq və modernləşdirmə zərurəti üzərində durduğunu vurğulayıb. Onun tərəfdarları hesab edirlər ki, kilsə də hüquqi müstəvidə ictimai qurumdur və istənilən nəzarətə açıq olmalıdır. Müxalifət mətbuatı və kilsə tərəfdarları isə bu ritorikanı qəbul edilməz sayır. Tanınmış dini liderlərin dediklərinə görə, baş nazırın açıqlamaları dini hissələri təhqir edir və dövlət rəsmisinə yaraşır.